

శ్రీపరదేశికామౌనము

తాండవకృష్ణీయ

మండనఖండనం.

శ్రీమత్సత్విదపరివంశ తిలకం కాండిన్య గోతోద్భవం । శ్రీశేషచల పాడివోత్తమ సుతం విద్యాగుహం భాస్వరం । జ్యోతిశ్శాస్త్ర సుధాద్ధిమూర్తనల కద్ధిమందరాద్రిపరదం । విద్యాపూర్ణమహం భజామి సతతం శ్రీబాలపూర్ణాభిషం ॥
సకలకర్మనుష్ఠానశక్యకలారా !

మహారాజరాజశ్రీ శ్రీరాజా అంకితం వేంకటజగ్గారావు బహద్దరు పేరుమహమ్మదులరంజమిక్ దారువాడు తమచే నియోగింపబడు, శ్రీమాన్ యచ్చాన్ జ్యోతిస్తంత్రో స్వతంత్ర విప్లవతాండవ కృష్ణార్య దైవవిచ్చక్రవర్తిగారి చేరచింపబడినట్టి శ్రీపరీధావిసంవత్సర శాస్త్రదృక్సిద్ధపంచాంగము, నావ్యభిరుచులచే బంపబడి, యందలి గూడోపములను విమర్శించి దెలియజేయమని వారియాజ్ఞాప్తరస్కరముగ నొకపత్రికను గూడ బంపించియుంటిరి, అందలి గూడ

దోషములను గ్రహించి, గుణములనుమాత్రము ప్రకటించజేయుధర్మమైయున్నను ఈకాశ్రమంతయును జేయుదలంచు నాసత్త్వికులైన వాళ్ళిల్లండుకలు జేయగూడదను నిశ్చయముతో నిదియే ప్రథమకర్తవ్యంశమని దలంచి, అందరి గుణదోషములను స్థావరపులక నాక్షయించుచే కొన్నిటిని మార్తము మండన ఖండనపూర్వకముగ, ప్రకటించకుమాలత నొందితిని.

ఈపంచాంగముయొక్క ముఖపీఠికయందలి జైదీక పాంపర్యదాయానుసారముగ, రవ్యాది ప్రతీతులను మేనోజ్ఞయు గావ్రాసిరి. అందలి ఈకాశ్రమమీ పేరుండు, భవానీ శంకరల శ్లోకారాయణ పీఠికమేమనగా, అగ్నేయసూచకుండు నక్షత్రోధనకాలావతలేఖనమును గూడ వ్రాయుచు, మార్గప్రతిమకు పుకాభాగంబున, శృంగంకార విశిష్ట, దృశ్యవిశ్వాసయన్ముఖము. అను సారమంత్రమునుపాసిరి, ఇచట గూర్చి వ్రాతిమను చాగ్రయటవలన, ఈసారమంత్రోదారముట బాగుగ జేయవచ్చుది, కాని నక్షత్రకాలాభాగంబునందుగూడ పేసారమంత్రమును నాగరాక్షరమటతో హ్రీయటను వీరి యాశయము దలిపెడితేడు, ఇందు విషయమై తమపంచాంగ మునందచటను ఈమంత్రము ప్రవీణమునకు కాలముప్రాశయమందలేదు, గాని విరివిధపాత్రయను దివ్యమునెంతవరకు, నీవిషయమై మేముత చర్చించుట కవసరములేదు, ఈరవ్యా

దివ్రతిచ్చుందకములు చూపరుకు మనోజ్ఞుడై అహదంబును
జేయదన్నకు ఇది జ్యోతిర్మాత్రవిషయకధర్మంబుగాన,
శ్లో॥ పాప్రగాద్యరవికుక్రి లోహితతనుస్సోరీందు నిట్టూర
యః॥ అనుజ్యోతిర్మాత్ర స్సాదిప్తిద్వారాశ్చ సారముగ, ర
వ్యాదికన్యంత సప్తగ్రహంబులను గంద్రపాతంబుకు రావలె
ను యథోక్తంబుగ పాప్రగాదిదిశలయందువ్రాయుచు, ఏత
న్మధ్యంబున తూరితరాత్యక పౌతిచ్చుందకంబుకు వ్రాసెయ
డల నతిమనోజ్ఞమె సకల జనాహదకంబై యుండగలదని మే
మునోక్తి వక్కాదించగలము.

మర్రియము అవయవంబులనాదు కాకిరాజును కృష్ణాశ్వ
తులము తుహుమహాపాద్యయ కాత్మ కేహములనాది, నల్లి
తేజావీణును ముద్దాకర ద్వికేతి జ్యోతిర్మాత్ర పండితులనద్ద
జ్యోతిర్మాత్రాగ్రహయజ్ఞముననేర్చి విద్యద్యుతియైతెరివి కర్ణాకర్ణిక
గ వినియ్యుంటిమి, నాని వీరివందాంగమందు గురువందనాభివ
ర్జనపూర్వకంబును మంత్రరాచరణంబెచటను గావరానిందున
వీరియాశయము అద్వైత మతాభినివేశక గురువందనంబు, వి
శ్వాద్వైత మతపాంసప్రదా మ విరుద్ధధర్మంబునయో !
శ్లో॥ ఆత్మనామసుఖోర్నామ నామాతిక్యహస్యచేత్తాది ధ
ర్మవిరుద్ధంబునిశా ! ముయ్యేయేకారణములు గల్పించుకొని
యోగి కౌశికాదు గాని పల్లపబంధనిర్మాణసమయంబున
స్వచిక్కిత గ్రంథనిర్విక్లుంబుకై, గురువందనాభి వర్జకపూర్వ

క మంగళోచరణంబు శిష్యాజనాచరణ భర్తృంబై యున్నది
పూర్ణిక్షలకు విశదమె.

౨. తూలాంశదిగ్నేర్ణియప్రశంస.

ఆచార్యులవాద, తమదృక్పిద్ధ పంచాంగమంతటయు
మాసవిభాగతిర్యగ్ముఖో వీధ్యవసాసమందు పశ్చిమతూలాంశ
లు (రేఖాంశలు) ౭:3౫:30" అనివాళిరి. ఇది శ్రీవిదూషా
కు జగద్గుర, పూర్వాశ్రమ, శ్రీమత్సర్వకంఠ స్వతంత్ర
సాంఖ్యచార్య మహర్షి చిద్యజ్ఞ సరసిహరైవజ్ఞ సార్వ
భౌమలెహాశిచే, జేయుతిధికల్పవల్లియందుండు ౭:30' పూర్వ
ఖాంశలలో కొంచమించుమించుగ తుల్యమై యున్నది.
ఇది విశాఖవట్టణమాన కిదిహరక దేవర్పరదియున్నది ఈపట్టణ
ము సారాద్యక్తోజ్జయనీరేఖకుపూర్వీకయగుండుటచేత పూర్వ
గ్రహాంశలని జెప్పటయుక్తమె అటువలెగాక వాచాద్యలవా
ద పశ్చిమతూలాంశలని వాయుటచేతను దిగ్భ్రమగలిగి వా
ళితిరో ! లేక, లేఖకప్రమాదమో ! అదియునుంగాక ము
ద్రాపణ సమయసంజాత వ్యత్యాసమో ! తెలియదు, గాని
రేఖాంశసంబంధముపంచాంగమందలిటనుగలిగియుండునుగా
న ఫలవైషమ్యము లేకుండుటకు ముందైనను దిగ్భ్రమదీర్ఘకా
నట యుక్తము. లేక యధార్థమైనయడల తూలాంశదిగ్వా
నయాచార్యులగారిచే చెలియబడియున్నది.

3. తిథ్యాదిమహాధీప్రశంస.

సకలజన వ్యవహారయోగ్యులగు తిథ్యాదికములు పాప విద్యావైకల్యముచే నూర్థ్వతిర్యగ్మహా వీధులయందు వ్రాకి యుండిరి. ఇవి కలకత్తా బొంబాయి మొదలగు పెద్దపహారుల లో నుండు మహావీధులంబడి తెలియనిమనుజుడు ప్రతిగ్రహ ముతానండుగ్రహంబనిదలంచి వెతుకుచు నిజనివాసంబుగానక నేటుల నతిదుఃఖమునొందునో! అటువలెనే యాచార్యులవారు గన్పించిన తిథ్యాది మహావీధులంబడి దిరుగుచు తుదకు వ్యవ హారయోగ్యులగు తిథ్యాదికములు కనియుండలేక నతిదుఃఖంబులై యొందవలసివచ్చును. కాన జనసామాన్యముగఁజిందు పోచినకుష్ఠతియే యుక్తంబని యందరుకును దోచగలడు.

౪. దృగదృగ్మత ప్రశంస.

కేమలవృద్ధిగ్రహము (భూవృద్ధిగ్రహము) చే తి థ్యాదికములు సాధించుటకు పోచిన సిద్ధాంతకర్తల యభి ప్రాయముకానట్లు స్పష్టమగుచున్నది. కాగ్నిమండలగత (వాస్తవభూమధ్య స్పష్ట) రవిచంద్రులచే తిథ్యాదికములు జే యవలయునని పోచిన విద్వాంసుల యభిప్రాయమైయు న్నుది. వాస్తవమధ్యగ్రహసాధనమునకై తత్తత్కాలమునం దు సౌరాద్యానీత గ్రహములకు గలగు వ్యత్యాసమును సవ రించుకొనుచు కొవిదులు తిథ్యాదికముజేయు సంప్రదాయము

గూడ గనుపించుచున్నది. ఇట్లుండటవలనని కం సంవత్సరములకు పూర్వమున గల్పించు గ్రహలకువలన సారానీత చంద్రమధ్యమమందు తమకాలమునకు తొమ్మిదిబిళ్లలు తగ్గి యున్నట్లు తమగ్రంథమునందు జెప్పియుండెనుగదా; అదిమొదలు పెక్కుద్రు మహావిద్యాంశులు దానివాస్తవమును దరిసికొనియో, లేక మహావిద్యాంమండల నాగ్రంథకర్తచెప్పినచొప్పున యంగీకరింపక దప్పదనియో, మరియేయేకారణములుగల్పించుకొనియో, కొంతకాలమునవకలోనంబుజేరియు మఱికొంతకాలంబు దశకలోనంబుజేరియు నట్టిచందుగ్గిరివలనను తిథ్యాదికమును జేరియున్నట్లు గం సంవత్సరములకు పూర్వమునుంచియు గనుపించుచున్నది. ఇట్లుటికాలమునకు నట్టివ్యత్యాసము యున్నదో లేదో తక్వమును దెలుసుకున్న కొవిడులు గనుపించియుండలేదు. తట్లున్నను యంతాధీశంబగుటవలన రాజాశ్రయములేక ప్రాచీనవిధిని యుల్లుఘించి యుండలేదు యంత్రాదులవలన వాస్తవమస్యమును గనిపెట్టి సారాదులకు వ్యత్యాసంబుండిన సవరించుకొనుట న్యాయంబు సాబుద్ధిక దోచినది. యదార్థము దరియనంతవరకు త్సగజలూక న్యాయంబునలే ప్రాచీనసరిగ తిథ్యాద్యావయంబువలన కర్తానుష్ఠానం బుచితంబని దోచుచున్నది.

శ్రీ. కాలినర్తయశ్రవణం.

కాలినర్తయ వివయంబున నాచార్యులవారు సాకా

ప్రపంచ పరికృతానుసారముగ తలలు మూర్చుచు తుదకు
 స్తోమ యుగానాంతోఽనునం యాతంతథా (కలియుగం) త్వ
 దం॥ అనుచోట (తథాయాతంయుగత్రయం) అనుకల్పిం
 చుటకు బదులుగ పొరపొలున కల్పించియుండుకొలెక న
 డైనచో దానికింగల యర్థసందర్భంబు నాచార్యులవారిచే న
 లిఖింపగియున్నది.

౬. పంచాంగయుగ ప్రశంస.

ఆచార్యుల శాత చాలాశోమదేశి సారవృత్తిస్థితేపంబు
 చే ద్వివిభజించాంగరచనముజేసి యుండిరి. భార్యయుగ
 రాజయగ్మ. భిషిగ్యగ్మంబువలె నీపంచాంగయుగంబుగూ
 డ నెల్లరకు ముఖ్యుగకరణంబుగావలయుటయేగాక స్తోమ నిర్మ
 త్సలోస్తీతికృతిః కృతామేసోయంశచేత్సన్విర్భూమిహస్తునామె
 భుక్తైస్వయం హిస్వకృతం తతస్తాంనిష్ఠుతానన్దంతు భజన్తు
 వాన్యః అనుబదిక సారవభాసాక్తిని బోల్పంబడజేక
 తాముకష్టించి రచించు పంచాంగంబు నాచార్యులవారికైనను
 శ్రాంతస్మార్తాది సూక్తియా కలాపంబున కగ్రాహ్యంబైనను
 ని యాచార్యులవారి స్వాత్మలవలననే దెలియబడుచున్నది.
 నాముఖ్యోత్తిష తంత్రస్వతింత్రో దైవవిచ్చక్రవీర్యో విరుచ
 ములను బొంది ఈశాక్రమంత్రమున జేయబలంబును
 హారాజాశ్రమైయండి వక్షత్రకాలాధిష్ఠితులై విద్యాధికము

ల రెంటితో నతిశయించుచును శాచార్యులవారు (సవనన
 నుష్ఠానములవల్ల అరానగములను పొందువర్లచతుష్టయ గృహ
 స్థులును తమత్పత్తికొరకు బాగాబోధపరుచుకొని అసదాత్మ
 పక్షాభిమానులను విడనాడి నిర్లయార్థమై ప్రయత్నించు మా
 కీర్తివిధగణితశ్రమను దొలగించుచు) అనుమొదలగు నుపదే
 శము స్వరచితప్రబంధాగ్రాహ్యంబును గూడ మిక్కిలిస్పృహప
 రుచుచు దృగదృశ్యతంబుల నిరుక్తుమబడి డోలామానంబు
 గ గృందుచున్నది. లోకమున కుపయోగించునటుల ద్విధాన
 పంచాంగరచనము జేశితిమనుకొంటిరేమి; ప్రకృతమునలో
 కమందు వ్యాపకమునున్న పంచాంగములు సబీజ నిర్బీజకర్ణా
 ఖపాత సౌర దృక్పిద్ధిభేదములచే నైదువిధములై యున్నవి
 యాచార్యులవారిక దెలిసియుండవచ్చును. లోకోపకారవృత్తి
 నవలంబించితిమనిరేమి అయిదువిధములుగ గతానుగతికముగ
 జేయవలసియుండవచ్చును గాన చక్కగ పరిశీలించి సర్వమత
 సమీకరణంబుజేసి లోకోపకారవృత్తితో నొకేపంచాంగము
 నుజేసినయడల బహుశ్లాఘనీయమని తప్పక జెప్పవచ్చును.

2. శాస్త్రసిద్ధ ప్రశంస.

అచార్యులవారు శాస్త్రసిద్ధపంచాంగమందు సౌరమ
 తమునుమాత్రమే గ్రహించిరి. శాస్త్రపథము యిక్కించి
 చ్ఛాస్త్రపరముచేసినయడల అష్టవిధాగ్రాహ్య సర్వసిద్ధాంత

విరోధమైనది. యావచ్చాస్త్రపరమనిజెప్పిన సౌరమనివక్కా
ణించుట కనకాకములేదు గాన కాస్త్రసిద్ధమనునపుడు సౌర
మతమునుమాత్రము గ్రహించుటయునుచితమైయున్నది. లేక
బ్రహ్మాక్ష సౌరాద్యవృద్ధ సిద్ధాంతములు ప్రమాణములని
జెప్పుటవలన తదంతఃపాతియగు సౌరమును గ్రహించెదమని
లేని; బ్రాహ్మికులను విడచి సౌరమునుమాత్రమే పరిగ్రహిం
చుటకు కారణములేదు. ఇదియునుంగాక వరాహకరణము
నందు గ్రహించిన పాలిక రోమక వాసిష్ఠ సౌర మైతామ
హసిద్ధాంతములలో (స్పష్టతరస్సావిత్యే) అను వరాహమిహి
రోక్తినిబట్టి సౌరమేప్రమాణమగుకొనినయ్యడల, నావరాహ
మిహిరునిచే పాంచ్రితికాలిక సౌరమున పరిగ్రహించిట్లు
వరాహకరణమువలననే దెలియుచున్నది. అనగా వరాహమి
హిరుడు ౪౨౭ కళముందు కరణగ్రంథమునుజేయుచు నప్పటి
కాలముందు సౌరమతమును గ్రహించెను. ఆ సౌరమందు
కువాకరములు కుజాదిభగణములు చంద్రోచ్ఛపాతభగణములు
ఆర్యభటకల్యములైయున్నవి. బుధకీఘ్రిభగణములు సాం
ప్రతికాలిక నూర్యసిద్ధాంత భగణములకంటెను ఆర్యభటాక్ష
భగణములకంటెను భిన్నములైయున్నవి. ఈవిషయమై ఆ
చార్యులవారి గురువులగు కుధాకరద్వీపీ పండితులచే జేయు
వ్యాఖ్యయందు సహేతుకముగ వ్రాయబడియున్నది. 'గాన
వరాహ మిహిరోక్త సౌరముకగ్రహించక నిష్పటిసౌరమును

గ్రహింతులచేత వాయుశయమువృద్ధి. శక తస్యవి
 వేకమందు కెప్పిచొప్పిన బ్రహ్మ సోమ వాసిష్ఠ సారమత
 ములు వాలగును ప్రమాణములుగ గ్రహింతులచేతను కాత్ర
 సిద్ధమనునపుడు సారమతమనియవల కేషించిన బ్రాహ్మసి
 త్రయమున కప్రమాణము కెప్పినదికనుచును. మరియును
 శ్లో॥ సారోక్తోపి విధూచ్ఛమంకకలిగోవాల్లః అశగ్రహ
 లాభవోర్తచేతిహ సూర్యులదను చంద్రులంగయును. నవకలలో
 నచలద్రులగును సోకతులయ్యినికెప్పినను. చంద్రులంగయును ప్ర
 కృతసిద్ధాంత తుల్యమగునదికనుచు గ్రహాభిభూతకర్త గ్ర
 హింతుసారము. ప్రకృతసారమతలై భిన్నమైయున్నదిని
 కెప్పితత్వము. ఈకారణములముట్టి తమతమకారములతో
 దుః సారములనువిభజించున భిన్నమైయున్నది. కెప్పిత
 నది ఇందుకు దృష్టాంతమున శ్లో॥ యుజ్యయగే మహాసీత
 తాం స్వయమేవ వివస్వతః అనుసారోక్తివైన ప్రతియు
 గమఃకామహర్షుః కుపతేకించుటకట్టి ఆశక్తధర్మలైయు
 న్నట్లు సృష్టమగుచున్నది ఇదియునుగాక సారాద్యవ్యవి
 ధసిద్ధాంతములు తిథ్యాదిసాధనకం త్రంబునందు ఏకత్వబోధ
 కంబులగుటకట్టి సుహృదాభూతంబులవి కెప్పటలకు ఉపక్తితి
 లాభవంబుకెప్పితే తత్ప్రతిబాధింబులను సారమున కాత్ర
 సిద్ధమని బోధపరూధాతంబు. కెప్పింపిమనికెప్పి తదంతర్భు
 తపస్తాత్వమంటును. గాగ్ధ్య వాసిష్ఠి ఛాంక్షములయందు సార
 భిన్న మూర్త్యునాత్ర సాధుతంబైయును. వాసిష్ఠంబునందు

సూక్ష్మఫలసోధనరహితు మదభిఘ్నోఫలమలక సకృత్కరణం
 బును తత్ఫలంబులను ధనర్లవ్యత్యాసకల్పనఁబును వ్యాధ్యప్రమా
 ణవైషమ్యము మొదలగు తద్భిన్నతంత్రమును జెప్పియుండు
 టంబట్టి తమ స్వేచ్ఛాసంచారంబునకుగూడ యవరోధముకలిగ
 ను॥ గాన వాస్త్రసిద్ధపంచాంగమతుల్యము సౌరమతుగ్రహిం
 చుట కాచార్యులవారి కనుచితధర్మంబని ఘంటానాదంబుచే
 నుద్ఘోషించుచుంటిమి॥

‘‘పూనిండు తువ్యకుదుర్జన న్యాయంబున సౌరమతుగ్రహి
 పించుదము॥ శ్లో॥ నయావనం పూజనమస్తి యస్మా
 దాశ్విన తథా ర్యాః (త్వసాశ్వాః) ఖజనాద్విజయంతే । న
 గౌర వాత్సరమతం శ్రయంతే । వాసిష్ఠమస్మిల్లఖుయుక్తి
 యుక్తం॥ (గురుయ్యుక్తిశూన్యం)॥ అనురీతిగ సౌరమతుమునకు
 గురువోపప్రసంగమున గ్రహించగూడదను శివజనోక్తిచే వా
 చార్యులపాత సౌరమతుమునకు దత్తజలారబలి నొసంగవలె
 వచ్చెను॥

ఈశ్లోకము సిద్ధాంత శిశోముడియొక్క జాననాభా
 వ్య విశేషార్థచంద్రికయందు బోధిత్వహవిద్యాంశముచే సప్ర
 మాణ్యముగ గ్రహించుటయొనగాచేరచింతలదిన విశిష్టసిద్ధాం
 తముగదీసికా వ్యాఖ్యలలోను పోద్ధాతమందు విద్వత్పరిచియుక్తి
 యుక్తముగ వ్యాఖ్యచేయబడినది.

౧. మూలక్షణవిషయమృతకాలప్రశంస.

సర్వలచే గ్రహించు మూలక్షణ విషయమృతకాలంబు
 లను వ్రాయక నుపేక్షించు నాచార్యులవారి పంచాంగమ
 హావీధులయందు పరిభ్రమించు మనుజుడు తననిజనిజాసంబు
 గానక పెద్దపహులలోనుండు మహావీధులయందు పరిభ్రమిం
 చుకాలంబున వృత్తికదవ్వెంబుగూడ గలిగిన మనుజునిచందంబు
 నశ్రౌతస్మారాది సకలకర్మంబులందును వింశతిదండాత్మక
 మూలక్షణ విషయస్వరూపంబు చేరూపనత్యంతముఖాద్విమగ్నుండు
 కావలసివచ్చుచుండెను. ఇదియునుంగాక తమచేష్టాశింపబ
 డు నృసింహమును తిథిచక్రమందుజెప్పిన॥ శ్లో॥ వింశతైష్వ
 ట్పురేభ్యశ్చమూలక్షణస్య పరంవిషం॥ అనుశ్లోకోక్తముగ వి
 శతి ఘటికాత్మక విషకాలమును విడనాడి పట్టంచాక్షణ్ణటి
 కాత్మక విషకాలమును మాత్రము వ్రాయుచు॥ శ్లో॥ అశ్వ
 న్యాయమప్త హీనంస్యాదోహిత్యాం దాభ్యశ్చైత్యతం । ఆర్థా
 యాంమకుసంయుక్తం శిష్టశ్చైకామజినాన్వితం ॥ అనుశ్లోకో
 క్తముగ నశ్వినీ రోహిత్యాస్తార్థాత్రయ వ్యతిరిక్తంబులగు ఇరు
 వదినాలుగునక్షత్రములకున్ను తత్తదుక్త విషఘటికాపరంబు
 నచతుర్వింశద్దండాత్మక యమృతకాలమునుమాత్రము దృక్పం
 చాంగమందు వ్రాయుటకు వారికేమియుచిరమనిదోచియున్న
 దో, తిహించకాలము గాని నీవిషకాలము శేషేంద్రియజ

స్వప్రత్యక్షంబు గావచ్చును, కాస్త్రజ క్యప్రత్యక్షంబగుటఁబ
ట్టి యనేకప్రబంధకర్తలు, అంగీకరించియున్నపుడు అట్టివిధు
లను చక్కగపరిశీలించి ముందైనను వ్రాసినయెడల శ్లాఘనీ
యంబని చెప్పవచ్చును.

౯. వారప్రవృత్తిప్రశంస.

శ్లో॥ ఉదయాదుదయంవాళః॥ అనుపామరజశోక్తిని
విడనాడి ఆచార్యులవారు పంచాంగాంతర్వర్తియగు రవ్యాది
వారమునకు ప్రతిదినంబును ప్రవృత్తి కాలము వ్రాసియున్నా
రు. ఈప్రవృత్తి కాలంబు శ్రాతస్మార్తాది సర్వక్రియా క
లాపంబునందు పరిగ్రాహ్యంబని సౌరాదిసర్వసిద్ధాంత తో
ష్టాయమానయుక్తియుక్తకంబనిగూడ జ్యోతిర్మహావిద్వాం
సులచే శ్లాఘించబడుచున్నది. కాని ఈప్రవృత్తి కాల మీదేశ
మందర్థ రాత్రీకాలసమీపంబుగాన నాసమయమునజేయు క్రి
యాకలాపంబేమియులేనందున ప్రాచీనవిద్వాంసులు తదాస
రకాలాబునదక్క ప్రతిదినమున లెక్కించి వ్రాసియుండలే
దు గాన కష్టించి ఆచార్యులవారు వ్రాసినందుకు ప్రయోజ
నముకద్దు.

౧౦. గ్రహణదినకర్తవ్య శ్రాద్ధప్రశంస.

ఆచార్యులవారు పండితపామరపరిగ్రాహ్యంబగు ప్ర
తాది ధర్మకాస్త్రమును సంపత్తిముగవ్రాసి పృథుత్సాహి

శాస్త్రస్థితిగముఃనుండి పితకాబాహుశ్యమునుమాత్రము పీ
యమునుటచే పీఠధర్మశాస్త్రునిదులై నను పీఠనుమహానితనం
బునుబట్టి అవిచారణదోషమువలన ప్రతాదిభర్తృంబులు దెలి
యకయుండలేదను యపవాదబాహుశ్యంబును తామునిర్ణయం
నిన ఫాల్గున శు ౧౫ శనివాసరంబున గలి
గిన గ్రస్తోదయ సోమోపరాగంబునందు గ
లుగు ప్రత్యాజ్ఞికశాద్ధినిర్ణయంబు భృథపరుచుచున్నది. కా
లమాఘ, కాలచంద్రిక, కల్పవల్లి, నిర్ణయసింధు, గృహసింధు, గ
ర్భప్రసూతి, మరణరత్న, మదనపాజాత, హేమాద్రీ, మొద
లుగాగలమహాప్రబంధంబులందును ఆపస్తంబాశ్వలాయనాది
సూత్రములయందును మృతాహపరిత్యాగంబువలన మహాప్ర
త్యవాయంబు గల్పించి రాత్రియంద్రాను ముక్త్యవతరంబున
ప్రత్యాజ్ఞిక శ్రాద్ధంబుగాఁ దవలయుననియుగ్లోషించుచుండగ
భుక్రహీనులగు వితంతులకు రాత్రియందు భోజనార్హతలేనం
గున నట్టిస్త్రీకర్తవ్యంబగు ప్రత్యాజ్ఞిక శాద్ధిశరంబగు॥ శ్లో॥
పతిభుక్రవిహినాయః కర్త్యాస్తుగ్రహణేదితే । ఉపవాసవి
ధానాచ్చవ్యతీయేఽహ్ని మృతాహకం ॥ గ్రహణాత్తుద్వితీ
యోఽహ్నిరజదర్శాత్తుపంచమే॥ అనుధర్మంబు సర్వులకు నుప
యోగించు నాచార్యులవారి సాహసంబు లోకాపవాదాస్ప
దంబునకు మూలంబని తప్పక జెప్పవలసివచ్చినది॥

౧౧. ఛేద్యకచిత్రపత లేఖనప్రశంస.

తమపంచాంగముతో జకపరచిన ఛేద్యకచిత్రపతిలేఖ
నంబునలన స్వైచ్ఛాంతిక మనోహరంబై చూచార్యులవారి వి

ద్యాపాగ్భ్యంబును ప్రకటిం చుచు ష్విన్వాత్రపరి గాహ్యం
తై యొప్పచున్నది. కాని జనసామాన్యమున కుపయోగంబు
గానందున పంచాంగమునం దనవగరపరిలేఖనంబని తప్పక జె
ప్పవలసివచ్చినది ఇట్టిభేద్యక చిత్రశిల్పజ్ఞులగు శ్లోతిర్మహావి
ద్యాంసులనేకులున్నను పంచాంగమునందు రచించుటకు జన
సామాన్యము గానందున నుపేక్షితులై యుండిరి॥

౧౨. దినమానప్రశంస.

ఆచార్యులవారు దినమానసాధనవిషయమై సారమును
జెప్పినచోష్ఠన నిరుపవిశాలుగు ౨౪ అంశముల పరమకాం
తిసల్ల చరసాధనముచేళి సాధించు దినమానమును కాస్త్రసిద్ధ
పంచాంగముందును ప్రకృతమున వారికిగలుగు ౨౩-౨౭ అం
శముల పరమకాంతిసల్లగలిగిన చరసాధనమునుబట్టి సాధిం
చు దినమానమును దృక్సిద్ధపంచాంగముందును ద్వైవిధ్యముగ
వాయించు పోశోక్తాయనాంశము గొన్ని యుక్తులను గనపఱ
చి వాటినివిడచి శ్రీ రాజరాజమ్మగారు దాదాశాస్త్రిగారు
కేశోపంధుగారు బాపు నేపకాస్తులవారు మొదలగు శ్లోతి
ర్మహావిద్యాంసుల యుపన్యాసములను గనపరుచుచు దృక్సిద్ధ
కాస్త్రీయమధ్య సూర్యద్యయాంతరాళ రూపములగు అయ
నాంశములను ప్రకృతమున యంగీకరించియున్నారు. ముం
దువారికి యెట్లుతోనగలగో లేదును గాన వివిచారణ

యములు పరీక్షితమున ఛాయార్కునినలన సాధించు ఆయ
 నాంశములను గ్రహించి సారోక్తాయనాంశములను విడనాడి
 నట్లు అచాయార్కునినలన పరమక్రాంతినిసాధించి, చతుర్విం
 శతిలవాత్మక సారోక్త పరమక్రాంతిశ్రవణమున కనం
 గీకారంబుగ వ్రాయు మధ్యమమానస్వల్పాంతరాది యుక్తిలే
 ఖనంబు అనుచర్యంబును ప్రాత్యక్షధర్మవిరుద్ధంబును స్వాక్తి
 వైపరీత్యంబునునై యున్నది. ఈయచార్యనమును బట్టియే
 నూర్యసిద్ధాంత తిధ్యాప్యంత నిర్ణయముగూడ నుచితమైయు
 న్నదని నాకిప్పుడు తోచుచున్నది. అనుమొదలు, ఈ సంహృ
 తమునకుమాత్రము కర్తవ్యాంశముతోచక అందరినలె జేయబ
 డినది. ముండిట్లుచేయుటకు యుక్తమని తోచలేదు అనునర
 ముగల లేఖనముకు ఋషకల్పలగు మహావిద్వాంసులచే నిర్ణ
 యంగతగిన భాగమైయున్నది. మాద్యులకు శక్యముగాదు.
 అనుస్వాక్తిచే విరోధము సంభవించినది ఋషికల్పనములగు
 సారాదులను జక్కగ పరిశీలించిన సద్ధర్మములను చక్కగ
 బోధించుచుండియుండగ పీరికి విరుద్ధలేఖనప్రసంగ సంగతిగల
 గుటెట్లు, సారోక్త పరమక్రాంతికి మధ్యమమాన స్వల్పాంత
 రాద్యుక్తులను విడచి సారకాలీనపరంబుజేరి పరీక్షితపరమ
 క్రాంతిననుసరించి ప్రథమలేఖనోక్తులనుద్బాధపరుచుకుంటు తప
 నుసాదిగజేయు దినమానమునుబట్టియే తిధ్యాప్యంత నిర్ణయ
 మును జేసినయడల అతిశ్లాఘనీయమని దప్పక చెప్పవచ్చును.
 లేనియడల తాపేర్పరచిన శాస్త్రద్బుక్తిస్థోధయ పంచాంగ

మఃనుండు దినమానభేదములవలన ప్రత్యక్షభక్తివిరుద్ధంబు సుని
రించుకొనుటకు నుపాయాంతరంబులేదు.

ఇచట సాచార్యులవారు కాస్త్రసిద్ధమనునపుడు సౌర
మును గ్రహించిరి గానవారిసౌరమత దృఢ్యతాహోరాత్రు
లనుగూర్చి కొంచము విచారించుదము కకకాటకాయనదినం
బునందు పరమదినమానము మకరాయన దినమందు పరమక్ష
యదినమానము ఉక్తవిపరీతిదినంబులగు మకరాయన కకకాట
కాయన దినంబులందు రాత్రిమానముగూడ పరమంబునొందు
ను అదినరాత్రిమానంబులు రెండునుగలకి రవిసావనాహో
రాత్రేప్రమాణంబగును- గాన వారియుభయ పంచాంగముల
యందుగల పరమదిన పరమక్షయదిన మానముల నిచట కనుప
రచెదము.

సౌరమతం.		దృఢ్యతం.
పరమదినమానము	32.80	32.80
పరమక్షయదినమానము	32.00	32.38

ఉభయదినములయందు గ
లుగు అహోరాత్రమానం { 30.00 30.28
ఇది నాక్షత్రాహోరాత్ర { ఇది సావనాహోరాత్రప్ర
మాణముకన్న నధికమైయు
ననుమైయున్నది. { న్నది.

తమకాస్త్రసిద్ధమగు సౌరమతమున సంపాదించు నిది
సావనాహోరాత్రప్రమాణ తుల్యములగు పరమదిన పరమక్ష
య దినమానములు సౌరవిరుద్ధమగు నాక్షత్రాహోరాత్రమా

నతుల్యములుగా నెంచి సాధించిరి గాని వీరిమహిమాలికము
ముచే నుభయ పంచాంగములలో రవిసావనదినరాత్రి మాన
ములకు పోక్కిమభంగములేకుండగను మొదటినుంచి తుదవరకు
తిథ్యానులయందుగూడ వష్టిదండాత్మక శాత్రుత్వాహారా
త్రమానమును నెవాడిరి. దృక్పంచాంగమందు వ్రాసినవరమ
త్తయదిన పృథాగా తుల్యముగు రవిసావనాహారాత్రమానము
మేషాదిసంక్రాంతిలయందు. ౯. ౧౦. ౧౧ వినాడికలధికము
గనుండు వష్టిదండాత్మకకాలముకంటె చతుర్వింశ ద్విఘటి
కాధిక వష్టిదండాత్మకముగ వ్రాసియుండిరి గాన వారిప్ర
కృతిమభంగమేగాక విరుద్ధప్రసంగమున్న కలిగినది.

జ్ఞాపకమువచ్చినది. పొరపాటు.

అచార్యులవారు తమశాస్త్రదృక్పిన్తోభయ పంచాంగ
ములయందు శాస్త్రసిద్ధ రవిసావనాహారాత్రప్రమాణముగున
ట్లు కకకముకరాయవదినీయ రవిసావనాహారాత్ర ప్రమాణ
మందుగల అధికవినాడికలు ౧౧ చొ॥ ఉభయపంచాంగముల
యందున్న రెండహారాతులకు ౨.౨ వినాడికలు కొంచ
మిమమిమగ దృక్పిద్ధపంచాంగమందు కకకముకరాయన
దినములయందు వ్రాసియున్నారు. కాబట్టి వీరిచూడగ
పొరపాటుగానరాదు. విచారింపగ వీరు అపారధగణితకృ
మకు నొండకనె అతిసుకుమారముచేతను ప్రాతఃపుస్తకముల
యందుగల నృసింహపదకములయందుండ హరధమును (అంద
రిపుస్తకములలో అనేకవిధములుగ నన్నది.) గ్రహించి ఆ

హోరాత్ర్యమంతయు పూర్ణముగనొంది మలచటికినమునుగూ
 డ మిగిలియుండు తిథ్యాదికమును ప్రాయశ్చిత్య పూర్వపు
 బనిచదువులయందు జేప్పినచోష్టవ రాత్రింబవళ్ళు అరువదిగ
 డియలను సామిప్రకారము వ్రాకియిండ్రికాబోలు అకార
 ణముచేతనే అంతటను అరువదిఘడియల యహోరాత్రమునె
 వాడిరి. దృక్పంచాంగముందు అటువలెగాక వీరు గ్రీన్ విచ్ నా
 టికర్ ఆల్మియంకయందున్న ప్యారిస్ ఆల్మియంకయందున్న గ
 లనూర్యాది దృగ్గోహములను స్వరేఖాసంపాదితులుగాజేసి
 నిరయనులనుగావించి లోకమునకలంకరించిరి, లేనియడల ఇందు
 కంతగణితశ్రమను పాండియండలేకనుకుమారతనముచే యుం
 దువారికిత గణితసముద్ర తరణులును జేయుండలేదని నాన
 మ్మికగాన లండీయదృగ్గోహములను స్వదేశసంపాదితులుగాజే
 యుసమయమున గజగుర్యత్వాసమని చెప్పకతప్పదు. ఇది
 వరకెచటను ఎప్పుడును వీరిపంచాంగముగానరానందున ప్ర
 క్రియాంశమందు (తంత్రీమందు) నిపులులైయుండినట్టుతోచ
 రాదు గాని అర్థికాంశమందలి విద్యదృష్టులని వినియుంటిమి
 గనుకనే ఇట్టిగణితశ్రమను ఆచార్యులవారు బొందియుండు
 టంబట్టియే వీరు జ్యోతిషతంత్రీ స్వతంత్రులని చిలవబడుచుం
 టిరి. ఇదియంతయు వీరుతొండవృష్టులుగాన వీరిపుణ్య
 తిశయమునగలిగిన యశోవిశేషంబు గాని విద్యాప్రాగల్భ్య
 గాదు. చిరకాలమునుంచి లోకరంజకంబగు జ్యోతిష

తమముందు మేముప్రార్థించు మేయందైనను వారికినలె మాకు
తంత్రస్వతంత్రతను విలువబడియుండుట లేదుగదా ! .

కింహైతవ భాషణేనబహుశా పుః

తా. అను' శ్రీకృష్ణకర్ణామృతోక్తి చందంబున గలిగియున్న
విగదా ! . . .

విజ్ఞాపనము.

పండితపామరులెల్లరకును దెల్లమగునటుల లేటలెనుగు
తో స్థానీపులాకముగ నీపదిరెండు ప్రశంసలనుమాత్రము వ్రా
శితిని గాన నీమండిన ఖండనయాపమగునావాక్యభణితయందలి
తప్పులు కప్పలకుప్పలుగ నుండినను॥ శ్లో॥ త్రుతాగ్రంగవప
త్త ద్వేషమధురం తద్బాల్యసంబల్పవత్ ॥ అనుకారీదాసోక్తి
చే బాలుని మృదుమధురవాక్యంబు చందంబునను కలహంకుల
నీరక్షీరవిభాగంబుచందంబునను, జ్యోతిగృహ విద్వాంసులె
ల్లరును అందలి సుగుణములను గ్రహించియానందింతురు
గాక.

శ్రీమచ్చీమలపాటి మణిడయ్యసిద్ధాంతి సోమ

యాజి జగద్దీపిగా కారులచే రచింప

బడి తాండవకృష్ణీయ మండన

ఖండనం జనుతి.

పతాంబికా కృపయా

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

103 67

